Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVA21
HT09
Handledare: Johan Vamstad

Iran och Saudiarabien

En jämförande studie i amerikansk utrikespolitik 1945-2008

Björn Sundman 840720
Nawras Naji 781009

Abstract

Med utgångspunkt i realismen har vi gjort en kvalitativt teorikonsumerande studie av Irans och Saudiarabiens olika relationer till USA. Den metod vi har använt har varit en mest lika-design eftersom de två länderna har en del gemensamma egenskaper. Vår förklarande faktor har varit samarbete om de oljetillgångar som finns i regionen. Utfallet har vi sedan analyserat utifrån John Mearsheimers definition av realism. Vi har kommit fram till att USA:s politik i regionen först och främst bestäms av geostrategiska hänsynstaganden och inte stämmer överens med USA:s liberala retorik. Vi kan se en tydlig koppling mellan energi och säkerhetspolitik och en vilja att fortsätta dominera regionen från USA:s sida. Det övergripande målet har hela tiden varit att behålla stabilitet över tillgången på olja.

Nyckelord: Iran, Saudiarabien, USA, realism, mellanöstern
Antal ord: 10 930

Innehållsförteckning

1 Inledning.....1

1.1 Syfte och frågeställning.....1

1.2 Material och avgränsning.....1

1.3 Metod.....2

2 Teori.....4

2.1 Offensiv realism 4

2.2 Idealismen.....6

3 Empiri.....8

3.1 Iran.....8

3.2 Saudiarabien.....12

3.3 Iran och Saudiarabien enligt Freedom House.....20

3.4 Vapen- och oljehandeln i siffror.....21

4 Analys och avslutande diskussion.....23

5 Referenser.....27

5.1 Tryckta källor.....27

5.2 Elektroniska källor.....28

Bilaga 1.....31

Bilaga 2.....32

1 Inledning

Stabilitet eller demokratisering? Vad skulle du välja om du som ledare för världens mäktigaste stat ställdes inför alternativen i ett område som är av vitalt intresse för din nations – och dess allierades – fortsatta välgång?

Vi har valt att titta närmare på världens mäktigaste nation för att försöka ta reda på vad det är som driver politiken i praktiken. Eftersom mellanöstern har varit en konfliktdrabbad region med stor inverkan på världspolitiken borde USA:s agerande kunna ge en hänvisning om vad det är som formar internationell politik. Tanken bakom uppsatsen uppstod genom funderingar kring varför mellanöstern ser ut som den gör, med brist på demokrati och stabila auktoritära regimer. Eftersom USA är världens mäktigaste nation måste deras relation med regionen ha betydelse. I slutändan inser vi tragedin med stormaktspolitik. Tack John Mearsheimer.

1.1 Syfte och frågeställning

Vi har som uppsatsproblem valt att undersöka varför de internationella relationerna mellan Iran och USA är så annorlunda jämfört med USA:s relation till Saudiarabien. Ytligt sett har de två länderna ett antal gemensamma egenskaper: muslimsk befolkning, gott om olja, auktoritära regimer och geografiskt läge. Ändå är det stora kontraster mellan de båda ländernas relation till USA. *Vad är förklaringen bakom skillnaden i USA:s relation till Saudiarabien jämfört med Iran? Vilka är de fundamentala faktorer som bestämmer USA:s relation till dessa två länder*? Vi avser att tillämpa en teori som vi anser kan vara en sannolik förklaring till vår frågeställning.

1.2 Material och avgränsning

Vi har använt oss av en mängd olika material, både i tryckt och elektronisk form. Esaiasson et al (2007) samt Landman (2008) har legat till grund för metodavsnittet. Vad gäller den teoretiska ansatsen är denna i huvudsak baserad på John J. Mearsheimers bok *The Tragedy of Great Power Politics* (2001) men innehåll har även hämtats från Baylis et al (2008) och Weber (2005). För den

empiriska biten av uppsatsen har vi främst använt oss av officiella dokument, såsom rapporter och rekommendationer, samt pressmeddelanden från det amerikanska utrikesdepartementet och Library of Congress för att identifiera officiell policy och ställningstaganden. Uttalanden från bland annat amerikanska presidenter har utgjort en viktig källa. Utöver dessa har även artiklar och böcker i form av Fawcetts *International relations of the Middle East* (2005) och Chalmers Johnsons *Sorrows of Empire* (2004) använts. Förutom amerikanska myndigheter kommer vi att använda oss av regimernas Freedom Housestatus i syfte att mäta demokrati eller bristen på densamma, och då inte bara i siffror utan även ta med deras bedömning av den politiska utvecklingen.

Den tid vi avser studera är åren mellan 1945 och 2008, denna tidsperiod anser vi är den mest relevanta i sammanhanget. Med stöd/samarbete menar vi politiska ställningstaganden samt militärt samarbete och vapenhandel med ländernas regeringar i syfte att stärka de olika regimerna.

1.3 Metod

Studien blir vad Esaiasson et al (2007) kallar teorikonsumerande eftersom vi fokuserar på USA:s relationer med Saudiarabien respektive Iran, och avsikten är att tillämpa eller använda vår teori för att förklara utfallet. Att denna studie är av teorikonsumerande art torde visa sig genom att det primära syftet är att tillämpa realismen på relationerna i fråga. Det är således fallen - eller analysenheterna - i högre grad än själva teorin som ställs i centrum (Esaiasson, 2007: 42 och 99-100). Tyngdpunkten kommer visserligen att ligga på realismen – i synnerhet John J. Mearsheimers offensiva realism – men vi kommer i viss mån att ställa denna mot idealismen i förtydligande syfte.

Avsikten är att göra en kvalitativ undersökning av dessa två länders historiska relationer med USA var för sig. För att kunna genomföra denna jämförande studie kommer vi att använda oss av metoden *Most Similar System Design*. Eftersom dessa två länder har viktiga egenskaper som liknar varandra anser vi det enklast att ställa upp de egenskaperna som de har gemensamt för att sedan hitta en avvikande faktor som vi tror är förklarande för de olika utfallen. Olika utfall-metoden passar bra för denna typ av förklaringsmodell och därför kommer vi att använda oss av den. Eftersom metoden är lämplig i regionstudier är dessa två länder bra och förhoppningsvis beskrivande för att ge en djupare förståelse för utfallet som vi tänker undersöka (Landman, 2008: 71). En annan fördel med att bara jämföra två länder är att det är lättare att operationalisera vår teori för de specifika länderna. Således är det lättare att göra en jämförelse utan att behöva gå för högt upp i abstraktionsnivån av operationaliseringen (Landman, 2008: 69). Ett problem med detta är att våra resultat inte har så stor generaliseringsgrad till övriga delar av världen, men eftersom vi håller oss i samma region så är detta inget problem. Vi kommer att göra en kvalitativ historisk analys av USA:s relationer med Iran och Saudiarabien mellan 1945 och 2008 för att kunna testa vår

förklaringsmodell mot historien i syfte att se huruvida det har något förklaringsvärde. De egenskaper dessa två länder har gemensamt och som vi kommer att fokusera på är auktoritära regimer som bygger på religion, stor majoritet av muslimska invånare, heterogena samhällen, regional närhet samt enorma oljetillgångar. Den förklarande faktorn vi ska titta närmare på är vilken typ av relation som leder till olika utfall. De utfall vi är intresserade av är huruvida den förklarande faktorn leder till samarbete eller konfrontation. Ett problem med denna förklaringsmodell är att vi bara kommer att undersöka en enda faktor (Esaiasson, 2007: 131). Vi försvarar detta val av förklarande faktor med att USA har en så dominerande ställning att det inte går att undvika amerikansk inblandning i den ekonomiska intressesfären. Alla stater är intresserade av att öka sitt ekonomiska välstånd och energi är en viktig del i detta. Historiskt kan vi också enkelt se att USA har drivits av att försvara sina energiintressen i regionen.

För att analysera utfallet använder vi oss av offensiv realism i syfte att förklara de olika staternas handlande och svara på varför det är så viktigt med olja för ekonomisk utveckling. Eftersom ekonomiskt välstånd och utveckling kan omsättas från latent makt som stater sedan kan använda för att bygga upp militär makt till försvar leder det till ökad säkerhet i det internationella systemet (Mearsheimer, 2001: 62). De två utfall vi elaborerar med är samarbete eller konfrontation. Offensiv realism borde kunna ge ett tydligt svar på när och under vilka omständigheter dessa två utfall är de mest sannolika.

2 Teori

2.1 Offensiv realism

Den teori vi kommer använda för att förklara de olika utfallen är en form av realism som John Mearsheimer beskriver som offensiv realism. Skälet till att vi väljer offensiv realism är främst av två anledningar. Först och främst därför att den primärt fokuserar på hur stora stater ser på sig själva i det internationella systemet. Andra former av realism bygger på att stater nöjer sig med att vara tillräckligt starka för att inte bli invaderade och erövrade av någon annan stat. Offensiv realism menar istället att alla stora stater söker att utöka sin makt så mycket som möjligt så att de i slutändan kan bli en hegemon. Detta innebär att stormakter gör allt för att försöka förhindra att andra stater växer sig för starka, eftersom det bästa utfallet i det internationella systemet är att vara en ensam regional hegemon, samt att det inte finns någon annan regional hegemon i någon annan världsdel. Detta stämmer bra in på USA som vi ska studera. Den andra anledningen att vi valt offensiv realism är att teorin menar att det internationella systemet nästan aldrig är statiskt, det finns inget status quo förutom om en hegemon försöker behålla maktbalansen över potentiella rivaler (Mearshimer, 2001: 2). Det betyder att maktbalansen hela tiden hotar att skifta till ens nackdel och därför krävs hela tiden en utvärdering av positionen i maktbalansen, vilket vi tycker oss kunna se i USA:s politik i den region vi ska studera. I kontexten för analysen ser vi Iran och Saudiarabien som regionala stormakter eftersom de har möjlighet att påverka ett stort antal människor utanför ländernas eget territorium och för att de har stora ekonomiska tillgångar vilket har betydelse för ländernas reella och potentiella makt.

Fördelen med realismen är att den inte lägger någon vikt vid vilket typ av styrelseskick en stat har. Stater ses som "svarta lådor" som opererar i det internationella systemet på lika villkor och följer samma regler som alla andra stater (Mearsheimer, 2001: 11). Detta gör det enklare att hantera länder analytiskt utan att behöva ta hänsyn till hur det inhemska politiska systemet kan tänkas påverka en stats agerande. För realismen påverkas staters beteende av externa faktorer, såsom angränsande länders ekonomiska och militära kapacitet och den geografi som omger landet.

Det principiella målet för varje stat är överlevnad, eftersom en stat inte kan uppfylla några andra mål om den inte överlever. Det bästa sättet att vara säker på sin egen överlevnad är att vara starkare och mäktigare än andra stater i det internationella systemet. För realismen handlar makt i slutändan alltid om militär

makt och varje stat försöker hela tiden att maximera sin egen makt vilket sker på andra staters bekostnad (Mearsheimer, 2001: 2). Realismen ser strukturen på det internationella systemet som anarkiskt, det vill säga att det inte finns någon högre form av auktoritet än de enskilda staterna (Mearsheimer, 2001: 30). Offensiv realism menar också att alla stormakter har någon form av offensiv militär kapacitet som de antingen kan utnyttja för att hota eller avskräcka andra med. En annan faktor som påverkar staters beteende och är en viktig del av internationell politik är att det alltid råder en osäkerhet kring andra staters intentioner. Alla stater befinner sig hela tiden i osäkerhet om hur andra stater uppfattar sin egen position i systemet och huruvida någon är beredd att utmana någon annan. Det antagandet bygger också på att alla stater är rationella aktörer, vilket betyder att de är medvetna om sin egen situation och tänker strategiskt om vilka möjligheter som finns att maximera sin egen säkerhet (Mearsheimer, 2001: 31). Staters beteende är alltså ett resultat av strukturen på den internationella arenan. De intressen som en stat har står ofta i konflikt med andra stater vilket gör att konflikter alltid kommer att uppstå vartefter maktbalansen skiftar. Ett resultat av detta är att stormakter alltid kommer att frukta varandra, eftersom de per definition har en stor militär kapacitet och kämpar för att inte angripen av en annan stormakt (Mearsheimer, 2001: 32). Den internationella ordningen i världspolitiken är en produkt av stormakters egenintresse eftersom stora stater har störst inverkan på internationell politik. Makt är centralt för staters syn på världen omkring dem och hur de agerar (Mearsheimer, 2001: 2).

Makt är baserat på materiella tillgångar hos en stat, bland annat hur stor ekonomi ett land har och den totala folkmängden (Mearsheimer, 2001: 55) Stater har två sorters makt: latent och effektiv makt. Latent makt är hur stor del av ett lands ekonomi som kan omvandlas till militär produktion och upprätthålla en armé. Militär makt kräver stora resurser och därför är alla stormakter intresserade av att ha en stor och fungerande ekonomi som skulle kunna användas till militära ändamål ifall det skulle behövas, vilket definieras som mobiliserbar rikedom (Mearsheimer, 2001: 62). Ju rikare ett land är, desto större militär potential har det, men välstånd och militär styrka är inte nödvändigtvis ekvivalenta. Landets folkmängd är också en latent maktfaktor eftersom det avgör hur många soldater ett land kan ställa upp och stormakter har alltid en stor folkmängd vilket gör att de kan mobilisera en stor armé. Staters effektiva makt handlar om dess militära förmågor och maktprojektion. Länder med arméer som har stor krigskapacitet är per definition mäktiga stater (Mearsheimer, 2001: 111).

Offensiva realister hävdar att alla staters främsta ambition är att nå en hegemonisk status, och alltså bli mäktigast i världen, vilket är lösningen på säkerhetsdilemmat. Stater kommer att försöka uppnå det även om en sådan strävan äventyrar den egna säkerheten. “States, according to this view [offensive realism], always desire more power and are willing, if the opportunity arises, to alter the existing distribution of power even if such an action may jeopardize their own security.” (Baylis et al 2008: 101). Världssystemet av idag kan ses som unipolärt med USA som dominerande stat i världen. USA strävar enligt teorin efter att bibehålla sin unipolära roll för att förhindra att andra stater ska kunna bli mäktiga och på så vis kunna balansera USA: s makt.

Stormaktens huvudmål är:

1) Att dominera maktbalansen i sin region.
2) Att ha kärnvapenöverlägsenhet.
3) Att vara den enda regionala hegemonen i världen
4) Att kontrollera så stor andel av världens välstånd som är möjligt

(Mearsheimer, 2001: 141-147).

Den möjliga världsbild som USA enligt teorin försöker undvika är ett multipolärt internationellt system där USA får konkurrens med andra regionala hegemoner. På grund av den stora ytan vatten som finns i världen kan inget land bli en global hegemon, eftersom vatten är en effektiv barriär mot invasion (Mearsheimer, 2001: 41).

Det finns idag ingen som på allvar kan utmana USA, även om det kan uppstå andra potentiella regionala hegemoner. En regional hegemon blir automatiskt fiende till en annan regional hegemon i den betydelsen att den första försöker hindra att en ny regional hegemon uppstår. Det finns en rädsla att den nya regionala hegemonen skall slå sig ihop och alliera sig med någon lokal stat inom den utmanade hegemonens regionala närområde. För att återställa maktbalansen i regionen har den regionala hegemonen motiv att underminera hotet. Den lokala staten vill av uppenbara skäl ha en stormakt som bundsförvant och den nya hegemonen har ett intresse av att försvaga den första hegemonens maktintresse på grund av sin egen säkerhet (Mearsheimer, 2001: 40-42). En vanlig strategi är att en stat med ambitionen att bli den regionala hegemonen låter den eller de mäktiga lokala staterna balansera en annan makt som hotar status quo. Skulle de lokala makterna inte lyckas hålla tillbaka hotet och därmed riskera att rubba maktbalansen i regionen kan den avlägsna hegemonen rycka in och balansera maktförhållandena. Mearsheimer menar vidare att även om den regionala hegemonens mål är att hålla tillbaka andra hot mot dess makt strävar den även efter att underminera och försvaga dessa hot så att den kan dra sig tillbaka. Ett exempel kan vara genom att stärka en eller flera klientstater i regionen. Är alla jämbördiga i makthänseende i en region, kan en regional hegemon i en annan region hålla sig utanför den konflikten (Mearsheimer, 2002: 141).

2.2 Idealismen

I kontrast till realismen brukar olika former av idealism vara den viktigaste utmanaren. Idealismen är en idéströmning som har sitt ursprung i den amerikanska presidenten Woodrow Wilsons utrikespolitik under 1910- och 20-talet. Den har till skillnad från realismen en mer optimistisk syn på möjligheterna att skapa fred och samförstånd mellan människor och nationer. Idealismen är inspirerad av upplysningsfilosofins syn på människan som naturligt god (Weber, 2005: 38). Problemet med krig och konflikter är att organisationer och

samhällsinstitutioner kan få människor att handla på sätt som inte stämmer överens med deras naturliga godhet. Det finns en moralisk dimension i idealismen som stämmer överens med hur USA uppfattar sig självt (Mearsheimer, 2001: 23). Idealismen gör en moralisk skillnad på hur stater är styrda, och om en stat har ett demokratiskt styrelseskick kommer också politiken att formas efter demokratiska värderingar. Idealismen ser en möjlighet att överkomma det anarkiska internationella systemet genom att stater börjar samarbeta med varandra och börjar dela värderingar. Dessa värderingar kan sen institutionaliseras på ett globalt plan och stater börjar bry sig om hur andra människor har det runt om i världen (Weber, 2005: 41). Idealismen ser också att demokratiska länder har ett ansvar att sprida demokrati vidare till andra länder. Eftersom mänskliga rättigheter anses vara universella och alla människor bör få ta del av dem finns det en skyldighet för demokratiska stater att försöka se till att alla länder respekterar mänskliga rättigheter. Det kan finnas tillfällen då krig kan vara rättfärdigat för att skydda mänskliga rättigheter och bygga demokrati i auktoritära stater (Weber, 2005: 45). Idealismen minskade i betydelse efter andra världskriget och under kalla kriget men har kommit tillbaka efter att Sovjetunionen kollapsade. En form av idealism som har vuxit fram i amerikansk utrikespolitik efter kalla krigets slut är den neokonservativa inriktningen av idealismen som också har kallats “hård” wilsonism (Paul, 2007: 261).

3 Empiri

3.1 Iran

USA:s relation med Iran går tillbaka till mitten av 1800-talet men formella förbindelser etablerades först 1944 när USA utnämnde sin första ambassadör till Iran. Storbritannien var under den perioden den största exploatören av Irans oljefyndigheter, med det Anglo-iranska oljebolaget som största aktör, föregångaren till dagens British Petroleum (Johnson, 2004: 220). Under andra världskriget blev de allierade oroliga över att Iran var på väg att stärka sina band med Nazi-Tyskland. Den dåvarande shahen försökte balansera det brittiska och sovjetiska inflytandet i Iran genom att börja förhandla med Tyskland, som blev Irans tredje största handelspartner före andra världskriget (Library of Congress 1). Detta kunde äventyra de allierades tillgång på olja varpå Sovjetunionen och Storbritannien ockuperade Iran 1941 och tvingade ut Reza Shah från makten som fick överlämna den till sin son Mohammad Reza Pahlavi (US Department of State: Iran). Iran hade förklarat sig neutralt under kriget men blev ändå ockuperat för att förhindra tysk kontroll av dess oljereserver. Efter andra världskriget stannade Sovjetunionen kvar i Iran och försökte etablera en kommunistisk republik i norra Iran men påtryckningar från USA och Storbritannien gjorde att Sovjet drog sig tillbaka från Iran 1946 (US Department of State: Iran).

Efter kriget växte sig nationalismen stark i Iran och kraven på ekonomiska reformer ökade allt mer från befolkningen. 1951 valdes Mohammad Mossadeq till premiärminister. Han påbörjade att genomdriva reformer för att modernisera Iran och nationalisera dess oljetillgångar vilket möttes av stort folkligt stöd. Några av hans första åtgärder var att nationalisera det brittiskt ägda Anglo-Iranska oljebolaget. Detta var ett stort slag mot brittiska intressen som hade stora ekonomiska tillgångar i Iran och britterna var inte intresserade av att se sina tillgångar konfiskerade av Mossadeq. Britterna började bojkotta iransk olja och man tog hemma sina tekniker och produktionsoperatörer, samt frös iranska tillgångar i Storbritannien (Library of Congress 2). Detta ledde till ekonomiska problem eftersom oljeinkomsterna började sjunka och Iran kunde inte hålla igång sin egen produktion utan de utländska operatörerna. Det började också uppstå politiska sprickor mellan shahen och Mossadeq på grund av Mossadeqs växande popularitet (Library of Congress 2). Britterna vände sig till Dwight Eisenhower som var nyvald president i USA och bad om hjälp att få bort Mossadeq från makten. En av förevändningarna var att Mossadeq skulle ha påstådda kopplingar till det sovjetstödda Tudehpartiet som han samarbetade med i parlamentet, och att

han var på väg att närma sig Sovjetunionen vilket skulle kunna hota det västerländska inflytandet i regionen (US Department of State: Iran). 1953 drog CIA igång operation Ajax som syftade till att få bort Mossadeq från makten och Eisenhower gav kuppen stöd som ett försök att skydda den fria världen från kommunistiskt inflytande. CIA samordnade delar av militären som sympatiserade med shahen och General Fazlollah Zahedi ledde maktövertagandet och efterträdde Mossadeq som premiärminister.

Efter kuppen gav USA bistånd till den nya regimen i Teheran och shahen återupprättade de diplomatiska förbindelserna med Storbritannien och man utarbetade ett nytt oljeavtal. Ett antal amerikanska bolag fick också del i Irans oljeutvinning efter det att britterna hade förhandlat fram ett nytt avtal (Johnson, 2004: 220). Efter kuppen började shahen av Iran Mohammad Reza Pahlavi öka trycket mot olika former av tänkbar opposition av rädsla för försök att ändra maktbalansen inne i Iran (US Department of State: Iran). Bland annat fruktade man sovjetiskt inflytande och inhemsk kommunistisk och religiös opposition varvid man ökade det militära samarbetet med USA (Library of Congress 3). Under 70-talet skrev Iran under avtal med Saudiarabien och andra gulfstater om gränsdragningar och informations- och säkerhetssamarbete i syfte att öka stabiliteten över handelsförbindelserna med övriga världen. Armén och flottan byggdes ut och strävan var att Iran skulle vara garanten för säkerheten i gulfregionen vilket också var Richard Nixons målsättning för USA:s allierade och USA började sälja stora mängder vapen till Iran och amerikanska militära rådgivare och utbildningspersonal stationerades i landet. (Library of Congress 4).

Under två årtionden av ökande förtryck och korruption blev situationen till slut ohållbar för shahen. 1978 fanns det 45000 amerikaner i Iran och försöken av göra Iran mer västerländskt gjorde att stora delar av befolkningen, som fortfarande var starkt nationalistisk, kände sig kulturellt hotad av det ökande utländska inflytandet. Det stora antalet utländska soldater ökade också känslan av att Iran var en lydstat under utländska intressen, främst USA (Library of Congress 5). I det politiska kaos som följdes av demonstationer, strejker och kravaller störtades shahen i ett folkligt uppror som bestod av olika samhällsgrupper, nationalister, marxister, religiösa ledare och studenter. Shahen tvingades gå i exil och Ayatolla Ruhollah Khomeini återvände från sin exil i Paris för att ta ledning över revolutionen och utropa sig själv till högsta ledare över en ny teokratisk republik som ersatte det tidigare sekulära styret av Iran. USA försökte under det inledande stadiet att hålla den iranska armén intakt som en försäkring ifall man skulle se sig tvungen att sätta igång en ny kupp för att få bort de nya revolutionära ledarna. Försöket misslyckades och militära ledare förklarade sig neutrala i sammandrabbningarna mellan regeringen och folkmassorna (Library of Congress 6). De första åren av den Islamiska Republiken blev kaotiska på grund av politiska stridigheter mellan olika fraktioner bland de revolutionära ledarna om vilken politisk riktning Iran skulle ta. Kaoset ledde också till ett ökande våldsanvändande från alla parter vilket resulterade i omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter (US Department of State: Iran). 1980 bröt USA sina diplomatiska förbindelser med Iran och Schweiz övertog representationen av amerikanska intressen i Iran. USA började också att implementera handelssanktioner mot Iran

och tryckte på för att andra länder skulle följa efter. Sanktionerna är riktade sig mot Irans regering i ett försökt att minska dess legitimitet. Även fast shahen inte sågs som en populär ledare i något av Irans arabiska grannländer i Persiska viken sågs ändå hans regim som en garant för stabiliteten i regionen. Efter revolutionen började många arabländer med auktoritära monarker som statsöverhuvuden att oroa sig för att revolutionen skulle sprida sig till andra länder och omkullkasta andra regimer i folkliga uppror (Library of Congress 10).

Mehdi Bazargan blev ny premiärminister i regimen som uppstod efter revolutionen. Han försökte behålla normala relationer med de övriga gulfstaterna och träffade President Carters säkerhetsrådgivare Zbigniew Brzezinski för att försöka få information om eventuell sovjetisk och irakisk inblandning Irans interna situation. Samtidigt hade shahen fått tillstånd att resa till USA för hälsoskäl vilket sågs av Khomeinis anhängare som ett försök att påbörja en kontrarevolution. Som ett resultat av detta demonstrerade hundratusentals människor i Teheran för att få shahen utlämnad till Iran. USA:s ambassad i Teheran blev också ockuperad av studenter den 4 november 1979 och tog 52 ambassadanställda som gisslan. Anledningen ska ha varit att förhindra att shahen skulle kunna komma tillbaka i en ny amerikanskstödd kupp som skulle kunna planeras inne på ambassaden som kuppen 1953 hade gjorts. Bazargan var tvungen att avgå två dagar efteråt och fick ingen ersättare på premiärministerposten (Library of Congress 7).

Khomeini gjorde en helomvändning från Irans tidigare goda förhållandet med USA till en öppet antiamerikansk utrikespolitik. Iran var tidigare en av USA:s viktigaste allierade i regionen, tillsammans med Saudiarabien. USA hade utrustat Iran med stora mängder vapen som nu kom i händerna på den nya fientligt inställda regimen. Iran började också att uppmuntra sina muslimska grannländer att störta sina USA-stödda regimer och bromsa alla former av sekularisering som förekom i mellanöstern. En ny ideologi växte fram i Iran om att "exportera" revolutionen till andra länder för att få bort vad man ansåg imperialistiskt inflytande över muslimska länder. Både USA och Sovjetunionen såg som två imperialistiska makter som exploaterade tredje världen och var fientligt inställda till Islam (Library of Congress 11). Även fast den nya politiska eliten höll med om retoriken fanns det en stor oenighet som hur den skulle implementeras och spridas vidare till andra länder. Stöd till olika former av terrorgrupper som kämpade mot västerländskt inflytande i den muslimska världen började förekomma och målet var att få bort alla regimer som var stödda utav någon av supermakterna. Den revolutionära retoriken gjorde att Iran fick ansträngda relationer med många länder man tidigare hade goda relationer och samarbetat med. Bland annat stödde Iran en kupp i Bahrain där det bor en shiitisk majoritet, sprängningen västerländska ambassader i Kuwait, upplopp startade av iranska pilgrimer i Mecka och Iran gav assistans till Saudiska Hizbollah för att spränga amerikanska militärförläggningar i Saudiarabien (US Department of State: Iran).

På grund av det kalla kriget försökte Iran distansera sig som "varken öst eller väst" där man såg misstänksamt på båda stormakterna. Eftersom USA hade stött den tidigare regimen var det dem man var mest misstänksam mot och som sågs utgöra det största hotet mot revolutionen. Iran såg supermakterna som spridare av

en imperialistisk och materialistisk form av ideologi som man ville minska inflytandet ifrån så att Iran kunde grunda sin egna ideologiska bas på islam. På grund av sanktionerna som riktades mot Iran efter revolutionen var man dock tvungen att behålla diplomatiska och en del ekonomiska förbindelser med Sovjetunionen efter 1979. Iran valde ändå att öppet kritisera Sovjetunionens inmarsch i Afghanistan till stöd för en marxistisk regering (Library of Congress 8).

Efter att revolutionen börjat konsolideras i Iran började den religiösa och revolutionära retoriken från Iran på allvar rikta sig mot andra länder i gulfregionen. Man riktade sig främst mot Irak som man ansågs vara styrd av en diktator som var underkuvad supermakterna. Man började smutskasta det styrande Baathpartiet och man försökte få Iraks shiitiska majoritet att göra uppror (Library of Congress 9). Av rädsla för det ökande shiitiska inflytandet över regionen valde Saddam Hussein att invadera Iran 1980 (Johnson, 2004: 224). Från att kriget börjat med Irakisk fördel började kriget vända 1982 vilket började oroa många arabstater. I början av 1987 såg sig USA tvunget att ingripa för att förhindra att Iran skulle komma ut som segrare vilket skulle leda till ett stort skifte i maktbalansen i Persiska viken. Under kriget attackerade båda sidor oljetankers vilket gjorde att världens oljetillförsel började bli osäker (Library of Congress 9). Trots den antiamerikanska retoriken fortsatte Iran att köpa amerikanska vapen, bland annat genom Israel och Egypten. Den nya Reaganadministrationen försökte på detta sätt att ge incitament till Iran att släppa den amerikanska ambassadgisslan som fanns i Beirut (Library of Congress 12). Både USA och Sovjetunionen försedde båda sidor med vapen under olika perioder i kriget. Sovjetunionen började förse Irak med avancerade vapensystem som reaktion på att Iran hade förbjudit det kommunistiska Tudehpartiet och försökt att avrätta partiledarna. USA sände Iran vapen som påtryckning för att de skulle släppa gisslan, samtidigt som USA också skickade biologiska och kemiska stridsmedel till Irak (Johnson, 2004: 224-5). Man var också orolig att Iran skulle upprätta någon form av shiitiskt självstyre av södra Irak där en den största delen av befolkningen är shiitiska araber (Library of Congress 10). Kriget slutade med vapenstillestånd utan att något av länderna gjort några territoriella vinster. Över en miljon människor kan ha dödats och båda ländernas infrastruktur tog stor skada utav kriget. Både Iran och Irak utropade sig som segrare men efterverkningarna av kriget tog lång tid för båda länderna att återhämta sig ifrån.

Efter att Khomeini dött 1989 blev Akbar Hashemi-Rafsanjani vald till president och återvald 1993. Som landets högste andlige ledare tillträdde Ali Khamenei och en del reformer av ekonomin försökte genomdrivas (Världspolitikens Dagsfrågor, 2008: 17). Istället växte korruptionen sig stark och Irans ekonomi fortsatte att möta stora svårigheter. 1997 blev Mohammad Khatami president på en plattform av fortsatta reformer inom ekonomin och en mer avslappnad attityd till statlig kontroll av yttrandefrihet genomdrevs (US Department of State: Iran). Läget förändrades markant när Mahmoud Ahmadinejad oväntat blev vald till president 2005. Han har gjort flera kontroversiella utrikespolitiska uttalanden och handlingar som har mötts av fördömanden från övriga världen, bland annat arrangerade Ahmadinejad en

konferens som handlade om att ifrågasätta Förintelsen och han har flera gånger kritiserat USA:s misslyckade krigföring i Irak (Världspolitikens Dagsfrågor, 2008: 22-23).

Irans och USA:s relationer har mjuknat upp inofficiellt på senare år men fortsätter att vara ansträngda. Bland annat har Iran hjälp till att få bort talibanerna i Afghanistan och man har försökt att stabilisera läget i Irak genom att försöka få fram en dialog mellan de olika folkgrupperna i Irak samtidigt som man öppet fört en hårt retorik mot främst USA (US Department of State: Iran).

3.2 Saudiarabien

Det moderna Saudiarabien grundades 1932 efter att överhuvudet för den mäktiga familjen Al Saud, kung Abdul Aziz, under tre årtionden gradvis erövrat och enat stora delar av den arabiska halvön, landet fick därigenom sitt nuvarande geografiska omfång. Fem av kung Abdul Aziz söner – kungarna Saud, Faisal, Khaled, Fahd, och sedan 2005 Abdullah – har i nämnd ordning efterträtt honom som statschefer under de senaste sju årtiondena. Kungadömet åtnjuter särskild status i internationella sammanhang på grund sin unika association med Islam samt dess enorma oljetillgångar. Sedan grundandet har Saudiarabien haft ett stabilt auktoritärt politiskt system baserat på tronföljd och en alltmer välmående ekonomi dominerad av oljesektorn (CRS 2009).

En mängd avtal, uttalanden från flera amerikanska regeringar, vapenförsäljningar och militärt samarbete i form av utbildning, assistans samt militär närvaro på saudisk mark har gett uttryck för USA:s intima och starka engagemang i den saudiska monarkin under efterkrigstiden (CRS 2009).

Den traditionellt nära relationen med USA är fortfarande en central grundpelare i den saudiska utrikespolitiken och säkerhetsberoendet av USA består. Det gemensamma intresset för säkrad oljetillförsel och Saudiarabiens nationella säkerhet ligger till grund för denna relation ända sedan den saudiska regeringen 1933 gett amerikanska företag inom oljesektorn tillstånd att verka inom landet. I samband med detta och den fortsatt ökande amerikanska oljerelaterade närvaron, etablerades de diplomatiska relationerna länderna emellan (US Department of State: Saudiarabien). Sedan slutet på det andra världskriget har de regionala hoten ökat i omfång, vilket har lett till ömsesidig oro över utvecklingen i regionen och Saudiarabiens stabilitet i synnerhet. Ett gemensamt försvars- och säkerhetssamarbete föddes med bakgrund av denna utveckling (CRS 2009). Den skiftande karaktären i dessa två länders inrikes- och utrikespolitik såväl som förhållandet staterna emellan samt utvecklingen i omvärlden under efterkrigstiden har lett till olika stadier i relationen. Dessa perioder, med en successivt ökande amerikansk militär inblandning i regionen som kulminerade i det andra Irakkriget 2003, har gemensamma drag och övergångarna från en period till en annan är relativt tydliga.

Det var under och direkt efter andra världskriget som formella diplomatiska relationer etablerades. Före 1942 hade USA inga fast stationerade diplomatiska representanter i kungadömet Saudiarabien, utan relationen formades av ovan nämnda samarbete kring oljebolaget CASOCs (California Arabian Standard Oil Company, föregångaren till dagens saudiskägda Arabian American Oil Company, Aramco) tillstånd att utvinna olja i landet (CRS 2009).

CASOC's upptäckt av enorma oljereserver i Saudiarabiens östra delar i kombination med ökade amerikanska ansträngningar, både kommersiella och statliga, att driva och skydda oljeutvinningsverksamheten under kriget ledde till ett fördjupat bilateralt samarbete. USA ersatte därmed gradvis Storbritannien i rollen som politisk och ekonomisk huvudaktör och allierad (CRS 2009).

Detta manifesterades 1943 när den amerikanska regeringen under president Roosevelt uttryckligen såg försvaret av Saudiarabien som ett vitalt intresse för USA. Alliansen formaliserades och offentliggjordes i februari 1945 när Roosevelt och Saudiarabiens kung Abd Al Aziz möttes ombord på ett amerikanskt örlogsfartyg i Suezkanalen (Library of Congress: Country Study).

Rent konkret innebar det bilaterala samarbetet - från fyrtiotalets mitt och direkt efter krigsslutet - byggandet av en amerikansk flygbas på saudisk mark, småskalig militär utbildning av saudisk personal, att oljebolaget Aramco fick ökade befogenheter, ökad oljeexport samt stöd till och investeringar i kungadömets nyetablerade finansiella sektor och dess infrastruktur (CRS 2009).

Detta samarbete intensifierades och utökades under kalla krigets första årtionden där det upplevda direkta hotet från Sovjetunionen och även oron över att kommunismen kunde sprida sig i regionen utgjorde en stark grund för bägge stater. Man ville motverka och hålla tillbaka Moskvas såväl som inhemska nationalisters inflytande, de amerikanska regeringarna under Truman, Eisenhower, Kennedy, Johnson och Nixon såg följaktligen den saudiska monarkin som en värdefull allierad i kampen mot socialism och arabnationalism i gulfregionen. (CRS 2009)

Redan 1947 försäkrade president Truman (som ett led i den starkt antikommunistiska Trumandoktrinen) kung Abd Al Aziz att USA:s primära mål var att säkra Saudiarabiens territoriella integritet och politiska oberoende (territorial integrity and political independence). Detta åtagande omvandlades 1951 till ett avtal i vilket USA skulle förse den Saudiska militären med modern materiel och utbildning, men än viktigare, USA skulle ha permanent stationerad militär personal i Saudiarabien, även om denna bara var till i utbildnings- och rådgivningssyfte (Library of Congress: Country Study).

Det är här viktigt att påpeka att det, trots den alltmer eskalerande amerikanska inblandningen och intresset för regionen, var britterna som fram till tillbakadragandet 1971 direkt ansvarade för säkerheten i regionen och försvaret av västs intressen. Under den perioden spelade USA en stödjande roll. Det fanns en fruktan för ett farligt maktvakuum som teoretiskt kunde uppfyllas av Sovjet efter den brittiska militärens tillbakadragande i regionen. Trots denna oro för säkerheten fanns det ett bestämt motstånd hos allmänheten och i kongressen mot att låta amerikansk trupp aktivt engagera sig i området mitt under kriget i Vietnam och den utsatta situationen där (Global Security och Fawcett, 2005: 275). I

enlighet med Nixondoktrinen – som fastslog att USA med ekonomisk och militär assistans skulle stödja de stater vars frihet hotades (Nixon uteslöt dock inte direkt militär inblandning som en sista utväg i syfte att säkerställa regional stabilitet) – deklarerade Joseph Sisco (Assistant Secretary of State for Near Eastern and South Asian Affairs) 1972 USA:s intressen och policys mot regionen inför kongressen (se bilaga 1). Den fjärde punkten blev känd som ”Twin Pillar Policy” och utgjorde den enskilt viktigaste policyn gentemot mellanöstern (Global Security). Iran och Saudiarabien sågs i denna som surrogat för USA när det gällde försvaret av amerikanska intressen i regionen.

“(4) Assist in the modernization of the armed forces of Iran and Saudi Arabia to enable them to provide effectively for their own security and to foster the security of the region as a whole”

Nixons regering såg Irans militära styrka i kombination med Saudiarabiens finansiella tillgångar som ett utmärkt instrument för projicering av den amerikanska policyn i gulfen (Global Security). Nixon gick vidare och hyllade de bägge regimernas samarbete och insatser för regionens säkerhet. Samtidigt betonade han vikten av Persiska vikens olja för USA:s och den industrialiserade världens ökade energibehov. I ett av de tidigaste uttalandena om betydelsen av mellanösterns olja, konstaterade han att ”assurance of the continued flow of Middle East energy resources is increasingly important to the United States, Western Europe, and Japan” (ibid).

Parallellt med den allt starkare relationen mellan kungadömet och Washington utvecklade USA – under perioden efter krigsslutet fram till 1971 – på samma sätt nära politiska, ekonomiska och militära band med Iran, en annan mäktig aktör i regionen. Oljeresurserna har spelat en avgörande roll och gett gulfregionen än mer strategisk signifikans i den amerikanska utrikespolitiken (Fawcett, 2005: 274f). En annan viktig faktor som formade de amerikanska relationerna med Iran och Saudiarabien var det tidigare nämnda hotet från Sovjetunionen i regionen; man ville hejda och hämma Moskvas möjligheter att få fördelar och inflytande i regionen (Fawcett, 2005: 275 och CRS 2009). Sovjetunionen svarade med att stärka sina relationer med Irak och 1972 tecknades ett avtal om vänskap och samarbete mellan länderna. USA fick på så sätt ett berättigande för sin militära närvaro i Iran och Saudiarabien (ibid).

Även om man i princip var överens i sin syn på regionen och i sitt samarbete så finns det en ytterst viktig och återkommande punkt som ständigt tärt på relationerna mellan USA och Saudiarabien. Det handlar givetvis om den arabisk-israeliska konflikten där ländernas minst sagt skilda och avvikande ställningstaganden, speciellt i samband med krigen 1948, 1967 och 1973, verkligen satte förhållandet på prov (CRS 2009). Regimen i Riyadh medgav att dess närmsta allierade hade en speciell relation till Israel, samtidigt förkastade kungadömet vad det såg som Israeliska försök att försvaga banden mellan Washington och Saudiarabien efter kriget 1967 (Library of Congress: Country Study).

De latenta spänningarna kom med all tydlighet upp till ytan i samband med oktoberkriget 1973, vilket ändrade de rådande förutsättningarna i relationen USA-

Saudiarabien. Som svar på USA:s stöd till Israel under kriget, ledde den saudiska regimen arabstaterna i ett oljeembargo och ströp oljetillförseln till USA 1973-74 (CRS 2009 och Fawcett, 2005). Iran utnyttjade läget att höja oljepriset och det steg till den högsta nivån i historien, fyrdubblingen av oljepriset orsakade recession i USA och stora delar av världen. Istället för att försvaga Twin Pillar-policyn ökade dess betydelse markant i den amerikanska utrikespolitiken, man likställde därför olja och ekonomiska frågor med sina strategiska intressen, men USA hade fortfarande ingen möjlighet att spela en direkt militär roll i området (Global Security). Istället gav de nya oljeintäkterna Iran och Saudiarabien möjligheten att stärka sin respektive militär med drastiskt ökade utgifter, där en ansenlig andel av inköpen kom från USA som mer än gärna lät regionens två mäktigaste stater dela på makten medan USA höll sig i bakgrunden (Fawcett, 2005).

Nixondoktrinen och Twin Pillar-policyn fick ett abrupt slut i och med den islamiska revolutionen i Iran och Shahens fall 1979. Detta tvingade tveklöst fram en ny policy och säkerhetsproblemet i området blev än mer angeläget. Men det fanns andra händelser i slutet av 70-talet i regionen som påskyndade en policyändring till den mer aggressiva Carterdoktrinen: det korta jemenitiska kriget, Sovjetunionens invasion av Afghanistan och kriget mellan Irak och Iran. (Global Security).

USA ansåg att Saudiarabien utan Iran som USA-allierad var för svagt för att ensamt ansvara för säkerheten och skydd av amerikanska intressen i gulfregionen (ibid).

President Jimmy Carters mer explicita hållning mot regionen speglades i hans tal 1980, i det som blev Carterdoktrinen (Global Security).

> ” Let our position be absolutely clear. An attempt by any outside force to gain control of the Persian Gulf Region will be regarded as an assault on the vital interests of the United States of America and such an assault will be repelled by any means necessary, including military force.”

Denna doktrin fastslog med all tydlighet USA som beskyddare och enda stormakt i Persiska viken samtidigt som det pekade ut USA som ansvariga för regionens framtida politik. Alliansen mellan USA och Saudiarabien stärktes och fler militära resurser med fokus på regionen skapades och tilldelades ansvarsområden, dessutom tog vapenförsäljningen ordentlig fart då Saudiarabien skulle upprustas för att balansera hotet från Iran (Global Security och Fawcett, 2005).

Händelseutvecklingen förenade och likställde den amerikanska utrikespolitiken i regionen med den saudiska då deras intressen sammanföll. Bland annat stödde man mujahedinkrigarna i Afghanistan i kampen mot Sovjetunionen och Saddam Hussein i kriget mot Iran. Regimen i Riyadh ställde sig helhjärtat bakom kampen mot kommunismen i ansträngningar som oftast löpte parallellt eller koordinerades med den amerikanska policyn och politiken (CRS 2009).

President Ronald Reagan och hans regering (som tillträdde i januari 1981) bekräftade och utvecklade Carterdoktrinen, i ett av hans första uttalanden som

president framgår vikten av Saudiarabien som en strategisk allierad (Global Security).

"As long as Saudi Arabia and the OPEC nations there in the East, and Saudi Arabia is the most important, provide the bulk of the energy that is needed to turn the wheels of industry in the Western world, there is no way that we can stand by and see that taken over by anyone who would shut off that oil."

Den nytillträdde presidenten såg Sovjetunionen som det enskilt största hotet mot regionen. Han ökade de amerikanska militära utgifterna och försökte samtidigt förmå regimerna runt Persiska viken att lägga regionala meningsskiljaktigheter åt sidan och istället förena sig med USA i kampen mot Sovjetunionen och dess klientstater i en form av "strategic consensus". Istället bildade gulfstaterna 1981 *Gulf Cooperation Council* (GCC) i ett försök att utöka samarbete och koordinering kring säkerhetsfrågor i regionen (Global Security).

Reagan fortsatte Carters militära satsning i regionen, både med ökade vapenförsäljningar till framförallt Saudiarabien men även med utvecklingen av insatsstyrkor som snabbt kunde sättas in i området. Regimen i Riyadh föredrog att ha de amerikanska styrkorna ”bortom horisonten” istället för på saudisk mark, detta för att undvika antagonism med övriga gulfstater såväl som missnöje och splittring inom sitt traditionella samhälle. Gemensamma övningar, utbildning och utplacering av materiel accepterades (ibid). Snabbinsatsstyrkan fick sin slutliga form 1983 och dess huvuduppgift speglade de två aspekterna som utgjort grunden för den amerikanska policyn i regionen från första början: att säkerställa tillgången på olja och att förhindra att Sovjetunionen får kontroll eller inflytande, direkt eller indirekt (ibid).

Under större delen av 1980-talet var blickarna riktade dels mot Iran-Irakkriget, dels konflikten i Israel-Libanon. Samtidigt fanns det ingen tvekan om att USA nu garanterade och ansvarade för Saudiarabiens säkerhet (Fawcett 2005 och Global Security). Under 70- och 80-talen uppstod stundtals kontroverser och oro över den ökande försäljningen av moderna vapensystem till kungadömet (se tabell 3.4.1 för en översikt över den totala vapenförsäljningen). Vid flera tillfällen motsatte sig den amerikanska kongressen USA:s vapenförsäljning då man ansåg att dessa kunde användas av saudierna mot Israel och trots garantier från Saudiarabien att vapnen var nödvändiga för landets försvar, annullerade alternativt begränsade kongressen många av dessa affärer. Ur ett saudiskt perspektiv sågs dessa interna dispyter inom den amerikanska regeringen som ett tecken på att åtagandet att stå för Saudiarabiens säkerhet försvagats. Oron mildrades när USA skickade hundratusentals soldater och utrustning i samband med Iraks invasion av Kuwait 1990 (Library of Congress: Country Study).

Slutet på det kalla kriget eliminerade det kommunistiska hotet som varit en av grunderna i relationen mellan Washington och Riyadh sedan 1940-talet. Det gemensamma intresset att behålla säkerhetspolitisk *status quo* i regionen samt att säkerställa det fortsatta saudiska oljeflödet till omvärlden kvarstod, det gjorde även skillnaderna i attityd mot den arabisk-israeliska konflikten (CRS 2009).

Saddam Husseins invasion av Kuwait 1990 oroade de övriga gulfstaterna och många fruktade att Saudiarabien stod på tur. USA såg Saudiarabiens sak som sin, (president George H.W. Bush kommentar om invasionen "The sovereign independence of Saudi Arabia is of vital interest to the United States" (CRS 2009)) och kungadömet välkomnade amerikanska soldater samt militär personal och utrustning på sitt territorium. Irak besegrades men de chockade gulfstaterna var fortsatt välvilligt inställda till amerikansk truppnärvaro på deras territorium, speciellt med tanke på att Saddam Hussein fortfarande satt kvar vid makten efter kriget och Irans okända avsikter, man övergav därför ”över horisonten” policyn. Den amerikanska regeringen insåg att lokala aktörer kunde hota deras oljeintressen såväl som deras allierade i regionen och beslutade att utplacera trupp på olika baser runt Persiska viken (Fawcett 2005).

Denna fortsatta amerikanska truppnärvaro efter gulfkrigets slut på kungadömet Saudiarabiens mark, landet med islams två heligaste platser, sågs med oblida ögon och ansågs dessutom vara en enorm provokation av vissa oppositionella och mer fundamentalistiska fraktioner, inklusive Al Qaidas Bin Laden (CRS 2009).

Clintonregimens "dual containment" policy, där både Irak och Iran skulle tyglas, genomdrevs av trupper huvudsakligen utstationerade i Saudiarabien. Dessa trupper utsattes för terrorattentat i mitten 1990-talet allteftersom missnöjet och hatet mot USA och dess allierade i den saudiska regimen växte. Även Saudiarabiens solidaritet med den islamiska världen och dess rörelser, och ibland direkt finansiella stöd som underlättade bildandet av nätverk (bland annat Al Qaida), ansträngde relationerna länderna emellan. Denna utveckling oroade USA då man ansåg att detta stöd, ekonomiskt eller moraliskt, utnyttjades av extremister och fundamentalister. Samtidigt gav politiska aktivister uttryck för sitt missnöje över det auktoritära systemet och bristen på öppenhet och reformer, man kritiserade även USA:s passivitet i frågorna (ibid). Mot slutet av årtiondet behöll de bilaterala relationerna sin styrka i säkerhetsfrågorna, men sprickor syntes på en del andra punkter. Terrorattackerna (1995 och -96) och den ökande antiamerikanismen i kungadömet, oenigheten i Israelfrågan samt det nyetablerade (men ändå milda) intresset från amerikanskt håll för politisk reform och mänskliga rättigheter inom kungadömet utgjorde friktionspunkter. Regeringarna under presidenterna Bush (d.ä.) och Clinton sökte rättfärdiga det fortsatt intensiva militära samarbetet och vapenförsäljningen till Saudiarabien genom att peka på landets och områdets strategiska vikt, detta då röster inom USA började peka ut bristen på mänskliga rättigheter och politiska reformer inom kungadömet. Men framförallt oroades man över attackerna på amerikanska trupper baserade i landet såväl som den ökande religiösa extremismen (ibid).

Saudiarabiens koppling till terrorattackerna på New York och Washington den 11 september 2001, där 15 saudiska medborgare var direkt inblandade, utgjorde den största utmaningen för de amerikansk-saudiska relationerna sedan det saudiledda oljeembargot 1973-1974 (CRS 2009: 6-7 och Fawcett 2005: 279). Saudiarabien kritiserades hårt i USA för sin indirekta inblandning i terrorism genom det ekonomiska stödet till suspekta islamistiska rörelser och organisationer, andra gick hårt åt de saudiska myndigheternas passivitet gentemot

islamister och det man kallar terrorgrupper. Vissa kritiker gick så långt som att lägga ansvaret för attackerna den 11 september på den saudiska regeringen. Samtidigt spekulerade en del analytiker i att Al Qaidas val av saudiska medborgare i attentaten var ett konkret försök att skada relationerna mellan Washington och Riyadh. Saudiska myndigheter har medgett att attackerna fick en allvarligt negativ effekt på relationerna. Bin Laden är saudier, även om Saudiarabien upphävde hans medborgarskap 1994 (ibid).

I USA påmindes man även om att kung Faisals panislamiska solidaritet under 1960- och 1970-talen sågs som en tillgång, framförallt på 80-talet hyllades och uppmuntrades stödet i kampen mot Sovjetunionen i Afghanistan. Denna utveckling fick förödande konsekvenser när Bin Laden med följe 1996 förklarade krig mot USA vars mellanösternpolitik de ansåg vara antiislamisk, men även den saudiska regimen och dess förhållande med USA fick sin del av kritiken. (CRS 2009: 6)

Både den amerikanska och den saudiska regeringen underströk att de bilaterala relationerna var fortsatt sunda och orubbliga, trots detta insåg man dock att det intima militära samarbetet, som växt fram efter det första gulfkriget, inte längre var hållbart. De amerikanska trupperna som varit fast stationerade i kungadömet sedan 1991 drogs tillbaka efter Irakkriget 2003. Precis som tidigare utgjorde även nu samarbetet kring oljan en central del i relationen, hotet från Sovjetunionen hade gradvis ersatts av ”kriget mot terrorismen” och fick allt större utrymme i och med krigen i Irak och Afghanistan. Det är även kring dessa frågor som spänningar mellan länderna uppstått de senaste åren (Fawcett 2005). Dessutom fick Iran allt större betydelse som regionalmakt sedan 2001 (CRS 2009).

Elfteseptemberkommissionen (*the U.S. National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*) fastslog i sin rapport från 2004 att Saudiarabien varit “a problematic ally in combating Islamic extremism”, man fann dock inga bevis för att den saudiska regeringen eller dess representanter direkt eller indirekt medvetet stött Al Qaida. Istället fann man att “charities with significant Saudi government sponsorship,” kan ha omdirigerat kapital till Al Qaida. I rapporten betonade man de långvariga relationerna med varaktigt samarbete mellan USA och Saudiarabien, och även de saudiska insatserna i ”kriget mot terrorismen” lyftes fram. Saudierna å sin sida förnekade all kännedom och inblandning i attackerna och framhävde sitt omfattande samarbete med USA i ”kampen mot terrorn”, som efter 2003 mer frekvent drabbat kungadömet på dess eget territorium. Många i USA ifrågasätter dock intensiteten i detta arbete eftersom den saudiska regimen traditionellt sett haft ett nära band till det konservativa prästerskapet. Ändå har Saudiarabien fått beröm för sitt samarbete i den amerikanska kontraterrorismen samtidigt som man antytt att kungadömet kan göra mer i detta arbete, särskilt utanför landets gränser (CRS 2009: 6-8).

Kommissionen kom även med rekommendationer i sin rapport, där fastslår man att de komplicerade och stundtals ansträngda relationerna mellan de bägge länderna måste anta en ny riktning. En relation baserad på mer än olja såväl som ett åtagande att genomföra politiska och ekonomiska reformer efterfrågades.

"The problems in the U.S.-Saudi relationship must be confronted, openly. The United States and Saudi Arabia must determine if they can build a relationship that political leaders on both sides are prepared to publicly defend—a relationship about more than oil. It should include a shared commitment to political and economic reform, as Saudis make common ause with the outside world. It should include a shared interest in greater tolerance and cultural respect, translating into a commitment to fight the violent extremists who foment hatred." (CRS 2009: 10)

President George W. Bush antog en ny hållning gentemot mellanöstern som retoriskt skilde sig från tidigare regeringars. Han sökte väva samman de liberalistiska amerikanska idealen om demokrati och frihet med USA:s vitala intressen. I sitt installationstal i januari 2005 framgår detta bortom alla tvivel.

"America's vital interests and our deepest beliefs are now one.[...] Advancing these ideals is the mission that created our nation. It is the honorable achievement of our fathers. Now it is the urgent requirement of our nation's security, and the calling of our time. So it is the policy of the United States to seek and support the growth of democratic movements and institutions in every nation and culture, with the ultimate goal of ending tyranny in our world." (The New York Times, 20 januari 2005)

Man strävade efter att bibehålla de ömsesidiga strategiska fördelarna med de existerande formerna för samarbete samtidigt som de negativa aspekterna i relationen skulle bearbetas. Den förre amerikanske ambassadören i Saudiarabien beskrev relationerna mellan USA och kungadömet som udda och osammanhängande. Han menade, mycket riktigt, att saudierna svartmålades i den amerikanska politiska debatten samtidigt som USA var enormt impopulärt i Saudiarabien. Ambassadören ansåg att det rådde samstämmighet i de bägge ländernas regeringar om att "this is a very important relationship. But in both cases, the public is extremely negative. Saudi Arabia has been successfully vilified in American politics, and the United States is now extraordinarily unpopular in Saudi Arabia." (CRS 2009: 10).

Under president Bushs andra mandatperiod växte trycket på att omdefiniera och åter stärka det amerikansk-saudiska partnerskapet. Bland det viktigaste var att juridiskt implementera rekommendationerna från elfteseptemberkommissionen. Där fordrades att regeringen under Bush skulle rapportera och klargöra USA:s långsiktiga strategi för ett samarbete med Saudiarabien där förutsättningar ges för politiska, ekonomiska och sociala reformer - inklusive större religiös frihet – såväl som ökade insatser i "kampen mot terrorn". Rapporten lämnades in 2008, den hade en "multidimensionell" plan för att uppnå målen med de omdanade saudiska relationerna (CRS 2009).

De historiskt goda relationerna till trots, bekymras alltså USA på sistone mer uttryckligen över situationen för de mänskliga rättigheterna i Saudiarabien (US Department of State).

3.3 Iran och Saudiarabien enligt Freedom House

Sedan 1972 – då Freedom House började mäta demokratitillståndet hos världens länder efter fri- och rättigheter – har Saudiarabien haft det sämsta eller näst sämsta värdet på politiska rättigheter respektive civila friheter (alltid 6 eller 7). Under kalla kriget utgjorde kungadömet en av de mest auktoritära och förtryckande regimerna i världen. Landet ligger i samma kategori vad gäller ofrihet som stater som Kuba, Nordkorea, Iran och Laos. Kungadömet ges 7 i Political Rights och indexet för Civil Liberties Score ligger på 6 för 2008 (Freedom House 1). Familjen Al Saud har regerat Saudiarabien sedan landet grundades 1932. Nuvarande kung Abdullah bin Abdul Aziz är den sjätte ur Al Saud-dynastin i ordningen att regera. Den formella överföringen av makt från kung Fahd, som avled 2005, till kung Abdullah gav hopp om begränsade reformer. Dessa uteblev och kungafamiljen avser inte att ge upp något av sin politiska makt. Man har förbjudit bildandet av politiska partier och organiserad opposition och repressalier är vanliga mot politiska aktivister. Det är dessutom förbjudet i lag att kritisera islam, kungafamiljen eller att uttala sig om reformer. Brott mot sharialagarna bestraffas med piskning och stympning (Freedom House 1).

Landet har inga demokratiska val och det råder inte religionsfrihet. Grundlagen från 1992 anger Koranen och riktlinjer satta av profeten Muhammed som landets principiella konstitution. Islam är den officiella religionen och alla saudier är bundna av lagen att praktisera denna religion. Regimen förbjuder all utövning av andra religioner och man begränsar till och med minoriteterna inom shia- och sufiislam att utöva sina seder (ibid).

Kvinnor är förvägrade grundläggande mänskliga rättigheter, de ses och behandlas som ojämlika i samhället och många lagar är starkt diskriminerande mot kvinnor. Korruptionen är utbredd och utgör ett allvarligt problem eftersom mutor är vanliga på alla nivåer i samhället. Saudiarabien har världens största hittills kända oljereserver, landets oljetillgångar och dessas vikt för den globala ekonomin utgör nyckelfaktorer i regimens utrikesrelationer. Klanen Al Saud använder sig av landets enorma rikedomar till att forma och kontrollera den nationella politiken, dessutom kontrolleras media av regeringen.(ibid).

Demokratiindex för Iran under shahen pendlade mellan fem och sex, för att sedan revolutionen 1979 ligga i intervallet 5-7, statusen har sedan Freedom House startade sin rankning alltså aldrig varit *Free*. Kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i Iran är omfattande och förefaller öka. En klar försämring har skett de senaste åren. Irans etniska och religiösa minoriteter fortsätter att diskrimineras. Landet lever inte upp till kraven på en rättsstat. Övergrepp mot enskilda personer, olika former av inskränkningar av friheten, ett stort antal verkställda dödsstraff och en ökande intolerans färgad av en radikaliserad islamisk moralism präglar det

iranska samhället. De individer som verkar för demokrati hotas, fängslas eller oskadliggörs på annat sätt. De institutioner i Iran som är tänkta att slå vakt om mänskliga rättigheter är generellt svaga och inte politiskt oberoende.

Irans konstitution slår vakt om grundläggande mänskliga rättigheter, förutsatt att de inte strider mot islam. Lagstiftningen åsidosätts eller tillämpas ofta med politisk eller religiös hänsyn. Den enskildes möjligheter att skydda sig mot kränkningar och övergrepp är små. I praktiken är principen om allas likhet inför lagen inte garanterad. Tillgången till fri information har begränsats genom ytterligare restriktioner av massmedia (Freedom House 2).

3.4 Vapen- och oljehandeln i siffror

Tittar man på den amerikanska vapenexporten 1950-2008 (tabell 3.4.1) inser man snabbt storleken på exporten till Iran och Saudiarabien. I tabellen redovisas ett så kallat TIV-värde i miljoner US$ med priset satt konstant. Siffrorna anger vad SIPRI kallar TIV (Trend Indicator Values) där syftet är att illustrera flödet av handel, inte det verkliga värdet på köp/försäljning.

Ranking	Köpare	Summa
1	Japan	54 400
2	Tyskland	40 300
3	Israel	33 700
4	Sydkorea	33 600
5	Taiwan	31 300
6	Turkiet	29 900
7	Storbritannien	26 800
8	**Iran ***	26 600
9	**Saudiarabien**	25 600
10	Kanada	23 600
11	Egypten	21 200
12	Grekland	20 100

Tabell 3.4.1. Amerikansk vapenexport 1950-2008

* Siffrorna anger Irans inköp fram till 1979, inköpen 1985/86 är dock inkluderade. Källa: SIPRI, http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php

År 2008 kom 18 % av USA:s import av råolja och petroleumprodukter från Persiska viken varav 11,8 % från Saudiarabien. De fem största exportörerna av råolja och petroleumprodukter till USA för 2008 listas nedan.

Canada (19.3%)
Saudi Arabia (11.8%)
Mexico (10.1%)
Venezuela (9.2%)
Nigeria (7.7%)

Den amerikanska oljeimporten från Saudiarabien nådde sin topp 1991 och låg då på ca 24% av den totala importen (U.S. Energy Information Adminstration 2). Totala importen mer än fördubblades under perioden 1974-2004 samtidigt som den inhemska konsumtionen steg med 35 % under samma period (Knorring 2007)

4 Analys och avslutande diskussion

Vi återgår till vår frågeställning: *Vad är förklaringen bakom skillnaden i USA:s relation till Saudiarabien jämfört med Iran? Vilka är de fundamentala faktorer som bestämmer USA:s relation till dessa två länder*?

Tydligt är att USA tidigare har haft goda relationer med Iran men läget har skiftat märkbart under efterkrigstiden. Från början stödde man Irans strävan att göra sig av med sovjetiskt inflytande och president Truman var till en början sympatisk till Irans strävan efter självständighet (Library of Congress 4). När USA sedan oroades över att man höll på att förlora ekonomiskt och politiskt inflytande i Iran valde man istället att stödja en militärkupp mot landets regim. Iran och Saudiarabien var de två pelarna i amerikansk utrikespolitik i Persiska viken (Johnson, 2004: 222). Eftersom man stödde sig på Irans lojalitet i regionen fram till den islamiska revolutionen hade USA inget behov av en större militär närvaro än vad som ansågs nödvändigt för att bistå den iranska militären med utbildning och rådgivning. Efter revolutionen och Sovjets ockupation av Afghanistan blev USA oroliga över att maktbalansen höll på att skifta till USA:s nackdel. Som ett resultat av detta deklarerade president Jimmy Carter en ny doktrin i amerikansk utrikespolitik, den s.k. Carterdoktrinen:

"An attempt by any outside force to gain control of the Persian Gulf Region will be regarded as an assault on the vital interests of the United States of America and such an assault will be repelled by any means necessary, including military force." (American History)

USA skapade också US Central Command (CENTCOM) 1983 för att själva kunna svara direkt på militära hot som uppstod i regionen mot USA:s intressen. Eftersom man tidigare hade förlitat sig på framförallt Irans militära styrka att skydda USA:s intressen blev man efter revolutionen utan någon stark allierad i Persiska viken. Ett motiv bakom skapandet av CENTCOM var att på egen hand kunna svara på uppfattade hot mot den amerikanska stabiliteten i regionen. Att enbart förlita sig på hjälptrupper att skydda sin intressen är farligt eftersom man aldrig kan vara säker på de allierades intentioner (Machiavelli, 2008: 63).Under Iran-Irakkriget blev situationen ännu mera osäker efter som både Iran och Irak attackerade oljetankers i Persiska viken vilket fick följden att President Reagan gav ett direktiv (se Bilaga 2) om att hålla Hormuzsundet öppet för transport med alla tillgängliga militära medel samt att försöka avskräcka alla försök att störa trafiken genom sundet på grund av den psykologiska inverkan det skulle kunna ha på det ekonomiska systemet (National Security Decision Directive 114).

En annan viktig aspekt av USA:s tidigare relationer med Iran är den s.k. Iran-contrasaffären som upptäcktes 1986 där USA mot sina egna lagar hade sålt vapen till Iran som påtryckning för att få Iran att använda sitt inflytande över Hizbollah i

Libanon att frige amerikansk ambassadpersonal som hölls som gisslan i Beirut. Pengarna man fick in från försäljningen gick till att finansiera paramilitärer i Centralamerika som slogs mot sandinistregeringen i Nicaragua (Chomsky, 2003: 106). Det visar att man är beredd att förhandla med regimer man öppet fördömer för att tillgodose sina nationella intressen.

Efter kalla krigets slut har mellanöstern inte minskat i betydelse för USA:s geostrategiska målsättning. 1992 läckte ett PM ut från Pentagon som kommit att kallas Wolfowitzdoktrinen där USA har som målsättning att behålla sin militära dominans över mellanöstern samt att hindra andra nationer att militärt kunna mäta sig med USA (New York Times 20 maj 1992). Efter att Saddam Hussein invaderat Kuwait 1990 blev USA igen oroligt över att maktbalansen höll på att förändras radikalt. Efter att Iran hade vänt sig mot USA var det av avgörande vikt att inte förlora den viktigaste allierade i regionen, Saudiarabien, i ett irakiskt anfall mot kungadömet (Mearsheimer, 2001: 166). Man stationerade trupper i Saudiarabien i syfte att försvara kungahuset mot Irak. Efter första gulfkriget stannade amerikanska soldater kvar i Saudiarabien tills efter det andra kriget med Irak då USA lämnade Saudiarabien och flyttade militärförläggningarna till Irak (Johnson, 2004: 242). Den militära dominansen har ökat sedan kalla kriget vilket tyder på att hotet från kommunismen inte är den avgörande orsaken till den militära närvaron. USA:s försök att hantera och isolera Iran har bland annat inneburit sanktioner, hot om våld och olika former av diplomatiska försök att göra regimen mer medgörlig (Brzezinski, Gates: 38). Det kostar USA mer än 50 miljarder USD om året för USA säkerställa säkerhet kring Persiska viken med bland annat hangarfartyg som patrullerar området samtidigt som importen från området är omkring 11 miljarder USD om året (Johnson, 2000: 87). Detta visar att det finns andra aspekter än rent ekonomiska för att säkerställa tillgången på energi och att kontrollera den.

Genom sitt stöd stärker USA Saudiarabien och en regional maktbalans upprätthålls och på så sätt kan man hålla sig som ”bortom horisonten” samtidigt som man garanterar sin egen dominans över regionen. ”Offshore Balancing” går ut på att vara beredd på att skicka trupper till en region där en potentiell hegemon hotar att bryta den egna maktbalansen vilket har varit USA:s strategi i mellanöstern under efterkrigstiden (International Relations 2006). Gång efter annan visar allmänna uttalanden, historiska dokument och artiklar att de amerikanska intressena i Saudiarabien och Iran under kalla kriget var hotet från kommunistisk hegemoni och oljan. Hotet från kommunismen var lätt att motivera med liberal retorik eftersom många amerikaner uppfattade USA:s handlingar i mellanöstern som motiverade av goda intentioner (Mearsheimer, 2001: 234). Man motiverade sina relationer med de auktoritära staterna Saudiarabien och Iran genom att peka på hotet från Sovjetunionen och en säkrad tillgång till olja. Hotet från kommunismen ersattes gradvis och alltmer av olika former av religiös extremism och asymmetriska hot inne i Saudiarabien, vilket ledde till attackerna i New York och Washington såväl som attentat inne i kungadömet. Den implicit rådande uppfattningen var att en oförutsägbar demokratisering skulle äventyra de amerikanska politiska och ekonomiska intressena. Man valde alltså att blunda och

istället välja stabilitet då den saudiska kungafamiljen är en säker allierad medan ett mer demokratiskt valt styre förmodligen hade varit antiamerikanskt.

USA: s utrikespolitiska agerande historiskt mot Saudiarabien och Iran har inte varit präglat av långsiktigt tänkande utan utrikespolitiken har alltsomoftast styrts av kortsiktiga beslut som har baserats på realistiska överväganden för vad som för stunden har ansetts tjäna dess intressen. När fd president Bush (d.y.) talar om USA:s ”vitala intressen” uttrycker han sig i termer grundade i realismen. Oljan är och har varit en förutsättning för ekonomierna i USA, Asien och Europa. Ekonomisk makt kan sedan omvandlas till militär makt helt i linje med Mearsheimers teorier om mobiliserbar rikedom (Mearsheimer, 2001: 62). Oljan är en naturresurs som blir av betydelse för ett realistiskt perspektiv. Enligt realismen blir oljan ett av många medel för att försäkra sig om att öka sin relativa makt. Då oljan ger ekonomiska fördelar ökar statens resurser och därmed ökar det statens makt när de ekonomiska resurserna kan omvandlas till militära resurser och på så vis kan staten öka sin säkerhet och nå målet överlevnad.

Den amerikanska idealismen har lyst med sin frånvaro i fallet Saudiarabien, och varit användbar mot Iran efter revolutionen. Demokrati, frihet och mänskliga rättigheter har fått ge vika för mer kortsiktiga och realistiska intressen som regional säkerhet i egennyttigt syfte och olja, allt med maktmaximering som mål. Sedan starten på de formella relationerna mellan länderna har USA sett realistiska intressen och idealistiska värderingar som ömsesidigt uteslutande i partnerskapet med en av sina främsta allierade, som också råkade vara (och fortfarande är) en av de mest förtryckande auktoritära regimerna i världen. Trots detta har oljetillgångarna och landets strategiska läge gjort kungadömet ovärderligt viktigt för USA och omvärlden. George W. Bush sade det bäst själv i ett tal i samband med ett besök i Storbritannien i november 2003:

> “We must shake off decades of failed policy in the Middle East. Your nation and mine, in the past, have been willing to make a bargain, to tolerate oppression for the sake of stability. Longstanding ties often led us to overlook the faults of local elites. Yet this bargain did not bring stability or make us safe. It merely bought time, while problems festered and ideologies of violence took hold.” (BBC)

Liberal retorik är användbar när en stat vill rättfärdiga militärt våld i olika sammanhang, och det är svårt att rättfärdiga maktbalans som officiell utrikespolitik. USA ser sig självt gärna som ett liberalt land med moraliska värderingar vilket inte återspeglas i dess praktiska handlande (Mearsheimer, 2001: 27). Det är först den senaste tiden som explicita uttalanden om krav på reformer i Saudiarabien har kommit i efterdyningarna av attentaten i september 2001. Numera är uppfattningen att en mer demokratisk värld ligger i USA:s intresse. Problem med stabiliteten i Saudiarabien skulle dock få USA att genast överge alla ambitioner om demokrati för att säkerställa den nuvarande ordningen. Det långvariga stödet för den brutala diktaturen i Saudiarabien kan dock få samma konsekvenser som för shahen när antiamerikanismen ökar i landet på grund av bristen på mänskliga rättigheter. Den heterogena demografin i Saudiarabien kan också göra det svårt att hålla ihop landet utan auktoritärt styre. Det finns stora

problem med att hålla ihop splittrade länder, eftersom invånarna vill ha ett styre som passar deras egna intressen (Machiavelli, 2008: 12).

I en rapport om amerikansk utrikes- och energipolitik skrev Michael T. Klare att:

> " With the successful U.S. invasion of Iraq, it now appears that the United States is in firm control of the Persian Gulf area and its critical oil supplies. But a realistic assessment of the situation in the Gulf would suggest that long-term stability cannot be assured. Looking into the future, it is evident that American policymakers face two critical challenges: first, to ensure that Saudi Arabia and other Gulf producers increase oil production to the extent required by growing U.S. (and international) demand; and second, to protect the Saudi regime against internal unrest and insurrection." (THE BUSH/CHENEY ENERGY STRATEGY)

För att sammanfatta det hela menar vi att USA:s motiv i regionen under kalla kriget var att hålla Sovjetunionens inflytande borta genom att stödja och stärka de regimer man samarbetade med. Offensiv realism menar att mäktiga stater gör så genom offshore balancing vilket innebär att någon annan gör jobbet. Efter kalla kriget är det stabilitet och tillgång till olja som ligger till grund för den nuvarande politiken, man vill behålla sitt inflytande och ha tillgång till den mobiliserbara rikedomen som finns i regionen. Som Klare poängterar i sin rapport kommer den stora utmaningen att vara att behålla interna stabiliteten i Saudiarabien på grund av det växande missnöjet med kungafamiljen. Iran är det enda hindret för amerikansk militär dominans över regionen (Johnson, 2004: 189), vilket förmodligen kommer fortsätta vara en anledning till ansträngda relationer mellan USA och Iran.

Den amerikanska mellanösternpolitiken måste balanseras med läxorna man lärt sig under kalla kriget och kanske framförallt i samband med 9/11. Stabilitet är av betydelse. Men att försumma och åsidosätta sina idealistiska principer för stabilitetens skull kan i slutändan visa sig skadligt både för det amerikanska samvetet och självbilden såväl som för dess strategiska intressen.

5 Referenser

5.1 Tryckta källor

Baylis et al, 2008. *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations.* Oxford: Oxford University Press.

Brzezinski, Zbigniew, Gates, Robert 2004. *Iran: Time for a New Approach.* New York: Council on Foregin Relations

Chomsky, Noam 2003. *Hegemony or Survival, Americas Quest for Global Dominance*. New York: Holt

Esaiasson, Peter, et al, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik. (3 uppl.)

Fawcett, Louise l'Estrange (red.), 2005. *International relations of the Middle East*. Oxford: Oxford University Press.

International Relations 2006, Conversations in International Relations: Interview with John J. Mearsheimer (Part I) Vol. 20, No. 1: 105-123

Johnson, Chalmers 2000. *Blowback, The Costs and Consequences of American Empire.* New York: Holt (2 uppl)

Johnson, Chalmers 2004. *The Sorrows of Empire, Militarism, Secrecy and The End of The Republic.* New York: Verso

Landman, Todd, 2008. *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction.* London: Routledge

Macchiavelli, Niccolo 2008. *Fursten.* Stockholm: Natur och kultur

Mearsheimer, John J., 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W Norton

National Security Decision Directive 114, 1983 The White House, Washington, se Bilaga 2

Paul, Ron 2007. *A Foreign Policy of Freedom, Peace, Commerce and Honest Friendship.* Lake Jackson: FREE

Världspolitikens Dagsfrågor, 2008. *Iran- varken demokrati eller diktatur.* Stockholm: Elanders Gotab

Weber, Cynthia, 2005. *International Relations Theory, a Critical Introduction.* New York: Routledge. (2 uppl)

5.2 Elektroniska källor

American history, Top Six Foreign Policies by Martin Kelly. http://americanhistory.about.com/od/warsanddiplomacy/tp/foreign_policy_doctrines.htm. 2009-12-28

BBC: Key points: Bush's speech. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3283457.stm. 2009-12-27

CRS = Congressional Research Service, 2009. "Saudi Arabia: Background and U.S. Relations", http://fas.org/sgp/crs/mideast/RL33533.pdf. 2009-12-20

Foreign Policy in Focus
http://www.fpif.org/articles/repudiate_the_carter_doctrine
2009-12-27

Freedom House 1. http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2009&country=7696
2009-12-29

Freedom House 2**.** http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2009&country=7627
2009-12-29

Global Security: Expansion Of American Persian Gulf Policy
By Three Presidents.
http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1990/BRB.htm#. 2009-12-27

Knorring, Hans von, 2007. Energisituationen i USA och amerikansk energipolitik. FOI, Stockholm. http://www2.foi.se/rapp/foir2308.pdf. 2010-01-03

Library of Congress. Hämtat: 2009-12-27
1. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0023%29
2. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0025%29
3. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0026%29
4. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0027%29
5. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0029%29
6. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0030%29
7. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0032%29
8. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0150%29
9. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0151%29
10. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0176%29
11. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0149%29
12. http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query2/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ir0165%29

Library of Congress, A Country Study: Saudi Arabia.
http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/satoc.html. 2009-12-21

New York Times 20 maj 1992, Patrick E. Tyler.
http://www.btinternet.com/~nlpwessex/Documents/Wolfowitz92memo.htm.
2009-12-26

New York Times, The, 20 januari 2005.
http://www.nytimes.com/2005/01/20/politics/20BUSH-TEXT.html. 2009-12-22

SIPRI, Stockholm International Peace Research Institute.
http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php. 2010-01-02

THE BUSH/CHENEY ENERGY STRATEGY. Klare, Michael T. 2003,
Professor of Peace and World Security Studies
Hampshire College, Amherst, MA 01002 USA
http://www.peakoil.net/iwood2003/paper/KlarePaper.doc. 2009-12-26

US Department of State: Iran. http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5314.htm. 2009-12-27

US Department of State: Saudiarabien.
http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3584.htm. 2009-12-19

U.S. Energy Information Adminstration 1.
http://tonto.eia.doe.gov/energyexplained/index.cfm?page=oil_imports. 2009-12-29

U.S. Energy Information Adminstration 2, juni 2009.
http://www.eia.doe.gov/aer/pdf/aer.pdf. 2009-12-29

Bilaga 1

Under the guidelines of the Nixon Doctrine, Assistant Secretary of State for Near Eastern and South Asian Affairs, Joseph Sisco, stated before Congress in August 1972 that U. S. interests and policies toward the region were the following:

(1) Support orderly political development and regional cooperation to assure the tranquility and process of the area;
(2) Support local governments in maintaining their independence and ensuring peace, progress, and regional cooperation without our interfering in the domestic affairs of the friendly countries;
(3) Encourage Iran, Saudi Arabia, Kuwait and the smaller states to cooperate wholeheartedly with one another to assure that the region remains secure;
(4) Assist in the modernization of the armed forces of Iran and Saudi Arabia to enable them to provide effectively for their own security and to foster the security of the region as a whole;
(5) Extend Washington's diplomatic presence in the area;
(6) Continue to maintain a small naval contingent at Bahrain which has for a quarter of a century carried out the mission of visiting friendly ports in the region to symbolize American interests.

Källa: Global Security: *Expansion Of American Persian Gulf Policy By Three Presidents.*
http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1990/BRB.htm#
Hämtad: 2009-12-26

Bilaga 2

UNCLASSIFIED

UNCLASSIFIED

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

SYSTEM II
(91372 Add On)

November 26, 1983

National Security
Decision Directive 114

U.S. POLICY TOWARD THE IRAN-IRAQ WAR ~~(U)~~

I have reveiwed and approved the Terms of Reference to govern our political and military consultations with our key Allies and the Gulf Arab states. Political consultations should begin immediately followed by military consultations with those Allies and regional states which express a willingness to cooperate with us in planning measures necessary to deter or defend against attacks on or interference with non-belligerent shipping or on critical oil productions and transhipment facilities in the Persian Gulf. ~~(TS)~~

In our consultations we should assign the highest priority to access arrangements which would facilitate the rapid deployment of those forces necessary to defend the critical oil facilities and transhipment points against air or sapper attacks. Specific recommendations bearing on U.S. plans and force deployments should be submitted for approval following the consultations. ~~(TS)~~

It is present United States policy to undertake whatever measures may be necessary to keep the Strait of Hormuz open to international shipping. Accordingly, U.S. military forces will attempt to deter and, if that fails, to defeat any hostile efforts to close the Strait to international shipping. Because of the real and psychological impact of a curtailment in the flow of oil from the Persian Gulf on the international economic system, we must assure our readiness to deal promptly with actions aimed at disrupting that traffic. The Secretary of Defense and Chairman, Joint Chiefs of Staff, in coordination with the Secretary of State, are requested to maintain a continuing review of tensions in the area and to take appropriate measures to assure the readiness of U.S. forces to respond expeditiously. ~~(TS)~~

Ronald Reagan

UNCLASSIFIED

DADR

7/3/1999

COPY 1 OF 8 COPIES

UNCLASSIFIED

4